865. N°. 42

VRIJDAG 26 Mei.

14e Jaargang

# DE LOCOMOTIEF.
# SAMARANGSCH HANDELS EN ADVERTENTIE-BLAD.

**Abonnementsprijs per Jaar.**

SAMARANG ........................ ƒ 18.—
JAVA en de BUITENBEZITTINGEN .... „ 20.—
...ling geschiedt **vooruit.** — Brieven **franco.**
...t tweemaal 's weeks Maandags en Vrijdags.

**HOOFD-BUREAU: te Samarang bij DE GROOT, KOLFF & Co.**

| | | |
|---|---|---|
| Te | **Batavia** | bij G. KOLFF & Co. |
| „ | **Soerabaija** | „ THIEME, KOLFF & Co. |
| „ | **Cheribon** | „ M. BLOK & CO. |
| „ | **Tagal** | „ WED. DORT & Zn. |
| „ | **Pecalongan** | „ J. C. SIMONET. |
| „ | **Soerakarta** | „ DE GROOT, KOLFF & Co. |
| „ | **Madioen** | „ JAMES DAVIDSON. |
| Te | **Pasoeroean** | bij WEYERMANS & Co. |
| „ | **Banjoemaas** | „ M. S. CHERIMAN. |
| „ | **Djocjakarta** | „ C. F. PHILIPS. |
| „ | **Padang** | „ V. ZADELHOF en FABRITIUS. |
| „ | **Makassar** | „ K. SUTHERLAND |
| Voor | **Nederland** | „ JOH. NOMAN & Zn. Zalt-Bommel. |

**Prijs der Advertentiën.**

Voor EEN tot TIEN Woorden voor 2 plaatsingen ƒ 1.—
„ iedere volgende VIJF Woorden ............ „ 0.50
Behalve het Zegel voor den Lande.
De betaling geschiedt **vooruit.** — Brieven **franco.**
Advertentiën te bezorgen vóór 12 uur

## Vertrek van de Landmail.

FRANSCHE 25 — ENGELSCHE 10—27 Mei.

## Bekendmakingen.

*Voor het Land.* De Resident van *Rembang*, maakt bij deze bekend, dat overeenkomstig, de bekendmaking van den Directeur der Kultures opgenomen in de Javasche Couranten van den 2den en 5den ... 1865 No. 36 en 37, door hem Resident

**Donderdag den derden Augustus des jaars een duizend acht honderd vijf en zestig.**

des voormiddags ten negen ure, op het Residentie kantoor te *Rembang* in het openbaar zal worden aanbesteed:

*Ten eerste.* Den aankap en uitsleep van Hout uit het bosch *Parengan*, district *Singahan*, afdeeling *Toeban*, Residentie *Rembang*.

*Ten tweede.* Het transport van Houtwerken van de verzamelplaatsen aan de rivier *Geneng*, district *Singahan* voornoemd, naar 's Lands Stapelplaats te *Boenga*, Residentie *Soerabaija*.

En voorts onder de volgende bepalingen:

a. De uitbesteding zal geschieden overeenkomstig de voorwaarden door voornoemde Directeur in gezegde Couranten bekend gemaakt.

b. Aan het kontract wordt gehecht eenen meetbrief en eene kaart houdende omschrijving en aanduiding van het gedeelte van het bosch *Parengan*, welk voor deze exploitatie in aanmerking komt.

c. Het kontract aanvangende met 1 October 1865 is voor elf jaren en alzoo tot den 30sten September 1876.

d. Er worden gemiddeld per bouw in dat bosch ... kubieke Nederlandsche ellen, vierkant beslagen hout, geschat aanwezig te zijn.

e. Het maximum van den jaarlijkschen aankap bedraagt 6500 kubieke ellen, dus jaarlijks 6500/80 = 80 bouws of ¼ □ paal uittekappen, zoodat in elf jaren tijds 11 × 80 = 880 bouws = 2¼ □ palen zullen dienen geëxploiteerd te worden.

f. De uitbestedingen geschieden alleen bij inschrijving. Mitsdien zullen de inschrijvings billetten door de inschrijvers behoorlijk onderteekend en alle cijfers in letters tevens uitgedrukt, behoorlijk gesloten en verzegeld, moeten worden overhandigd aan hem Resident, voor den aanvang der uitbesteding.

g. Daar de Aannemers verpligt zijn tot het stellen van twee borgen, ten genoege van het Gouvernement, zoo zullen zij bij het houden der uitbesteding moeten tegenwoordig zijn, of de inschrijvers bij de uitbesteding authentieke akten moeten leveren, waaruit blijkt dat zij zich als borgen voor den inschrijver en voor de door dezen ingeschreven sommen verbinden.

h. Ingeval de aangeboden borgen elders dan in de Residentie *Rembang* woonachtig of gevestigd zijn, zal de inschrijvers bovendien, ten genoege van hem Resident de noodige bewijzen moeten leveren omtrent hunne soliditeit voor de onderwerpelijke aanneming.

i. Dezelfde personen zullen desverkiezende kunnen dingen naar de beide uitbestedingen, doch bij afzonderlijke inschrijvings-billetten, daar de beide kontracten niet zullen vereenigd worden, al ware het dat die aan denzelfden Aannemer worden gegund.

Nadere inlichtingen zullen te bekomen wezen, en de voorwaarden voor deze uitbestedingen ter lezing liggen, op de Kantoren van den Resident van *Rembang*, de Assistent-Residenten van *Toeban* en *Bodjonegoro*, de Kontroleurs van *Rembang* en *Blora* en den Ambtenaar belast met het beheer der bosschen te *Ngareng*.

REMBANG, den 18den Mei 1865. (1010)

*De Resident voornoemd,*
VIJZELAAR.

---

## Op Donderdag den 1e. Junij a. s.,

zal door den ondergeteekende tegelijk met de reeds geännonceerde Uitbesteding van Dranken, ook die plaats hebben voor de levering van Dranken voor de Militaire-Kantine te SOERAKARTA.

*De Plaatselijke Militaire Kommandant,*
C. L. SCHRöDER.

SAMARANG, den 24sten Mei 1165. (1018)

---

## IN-OFFICIEEL GEDEELTE
## Aangeslagen Vendutiën.

Op DINGSDAG den 30sten Mei, ten Huize van Mr. *de Gelder*, en

In het Vendu Locaal van *Soesman & Co.*

Op WOENSDAG den 31sten Mei, in het Vendu-Locaal van *Chevallier & Co.* en

Onder de Loodsen aan den weg naar den Boom, van diverse Houtwerken.

Op DONDERDAG den 1sten Junij, in het Vendu-Locaal van *Thooft & Co.* en

Bij den Pachter der Pandjeshuizen.

Op VRIJDAG den 2den Junij, in het Vendu-Locaal van *de Lyon*, en

Ten Huize van Dr. *Mogk*.

## Advertentiën.

## Sterfgevallen.

Op den 1sten April 1865 overleed te *Apeldoorn*, onze dierbare Vader de HoogEdel Gestrengen Heer D. SCHäFER, in leven gepensioneerd Majoor, Ridder Militaire Willems-Orde 4de klasse.
(1017) J. SCHäFER.
SAMARANG, M. J. SCHäFER,
22 Mei 1865. *Le Roux.*

# OFFICIEEL GEDEELTE.

Bij Koninklijk besluit van den 7den Ma rt 1865, no. 80, is de tweede luitenant K. J. A. Pape, van het 3de regiment vesting-artillerie, in rang en ancienniteit overgeplaatst bij het wapen der artillerie van het leger in Oost-Indië.

Bij Koninkl k besluit van den 16den Maart 1865, no. 60, is de majoor der infanterie van het leger in Nederlandsch-Indie, met verlof in Nederland, J. C. Termijtelen, op verzoek, eervol uit Z. M. militaire dienst ontslagen, met toekenning van den rang van luitenant-kolonel, en van pensioen.

Bij Koninklijk besluit van den 8den April 1865, no. 49, is aan den kolonel der infanterie van het leger in Nederlandsch-Indie W. E. Kroesen, die, ten gevolge zijner benoeming tot lid van den raad van Nederlandsch-Indie, eervol uit Zr. Ms. militaire dienst is ontslagen, verleend de titulaire rang van generaal-majoor, met vergunning om den aktiviteits-uniform van dien rang te dragen.

Bij Koninklijk besluit van den 7den April 1864, no 53, zijn benoemd tot ridders der orde van den Nederlandschen leeuw de heeren:
O. van Rees, lid in den raad van Nederlandsch-Indie; R. Scherius, laatstelijk benoemd resident van Samarang, met verlof naar Nederland vertrokken; F. H. A. van de Poel, resident van Cheribon; Dr. A. J. D. Steenstra Toussaint, eerste stads-geneesheer te Batavia, en H. C. K. Th de Ruijter, eerste stads-geneesheer te Samarang.

Bij Koninklijk besluit van den 7den April 1865, no 56, is de Amboinesche 1ste luitenant der infanterie van het leger in Nederlandsch-Indie, J. Rakarias, wegens zijne den lande als militair bewezen bijzondere diensten en zijne schitterende daden, alsnog benoemd tot ridder der 4de klasse van de militaire Willems-orde.

DOOR ZIJNE EXCELLENTIE DEN GOUVERNEUR-GENERAAL

*zijn de volgende beschikkingen genomen:*

### CIVIEL DEPARTEMENT.

ONTSLAGEN: Op verzoek, eervol, uit 's lands dienst, met behoud van regt op pensioen, de ambtenaar op wachtgeld J. L. Martens, laatstelijk vendumeester te Batavia.

VERLEEND: Een tweejarig verlof naar Nederland, aan den opziener der tweede klasse bij de kultures ter Sumatra 's Westkust H. Michels.

Tot lid in den raad van justittie te Samarang, de substituut officier van justitie bij den raad van justitie te Soerabaija mr. H. F. C. Engelbrecht.

Tot telegrafisten der tweede klasse bij de telegrafische dienst in Nederlandsch-Indie, de tijdelijk tot die betrekking benoemde telegrafisten F. A. Carbon en J. G. Spier. Tot tweeden kommies op het residentie-kantoor te Soerabaija, de eerste klerk op dat bureau B. C. J. Heijman.

*Bij de Direktie der Middelen en Domeinen.*

Tot eersten kommies, de tweede kommies op dat bureau P. Kleijkamp, Azn. Tot tweeden kommies, de derde kommies op dat bureau E. Bosch.
Tot tijdelijk derden kommies, de eerste klerk op dat bureau L. A. Martens.

*Bij de Direktie der Kultures.*

Tot hoofd-kommies, de eerste kommies W. E Macaré. Tot tweeden kommies, de derde kommies A. de la Rambelje. Tot tweeden kommies, de derde kommies A. A. Hoos; allen bij de direktie voornoemd. Tot tijdelijk derden kommies, de geëmploijeerde ter algemeene sekretarie R H. G. Reijncke.

ONTSLAGEN: Op verzoek, eervol, uit 's lands dienst, de onderwijzer bij de gouvernements lagere school te Panjoewangi H E. van der Woerd. Eervol, uit 's lands dienst, met behoud van aanspraak op pensioen, de assistent-resident en magistraat te Padang A. J. F. Hamers.

INGETROKKEN: Op verzoek, het aan J. van Lingen, laatstelijk opziener bij den zout-aanmaak te Sarokka (Madura) toegestaan tweejarig verlof naar Nederland, zijnde hij gesteld in het genot van wachtgeld.

VERLEEND: Een tweejarig verlof naar Nederland, wegens ziekte, aan den kontroleur der derde klasse bij de landelijke inkomsten en kultures C. A. Vermandel.

BENOEMD: Tot kommies op het bureau van den assitent-resident voor de policie te Soerabija, de griffier bij den landraad te Modjokerto H. W. C. A Postma Tot notarissen: te Probolingo, J. A. Kluit; te Sidho-Ardjo (residentie Soerabaija), J. A. Cambier; te Bezoeki, M. J. Smissaert; te Soerakarta, H W F Ligtenberg; te Tjiandjoer (residentie Preanger-Regentschappen, H. F. F. Hultman; te Bandong (residentie Preanger-Regentschappen, H. L. Backer Overbeek, en te Japara, F. D. Chandon; allen kandidaat-notarissen.

### MILITAIR DEPARTEMENT.

*Bij de Militaire Geneeskundige dienst:*

BEVORDERD: Tot officier van gezondheid der tweede klasse bij de geneeskundige dienst in de Zuider- en Ooster-afdeeling van Borneo, de officier van gezondheid der derde klasse C. O. van Oordt, thans ter beschikking te Batavia.

ONTSLAGEN: Op verzoek, eervol, uit Z. M. militaire dienst, met behoud van regt op pensioen, de onder-intendant der eerste klasse van de militaire administratie H. Vemer, onder toekenning van den titulairen rang van intendant der tweede klasse (luitenant-kolonel).

VERLEEND: Een tweejarig verlof naar Nederland, aan den kolonel, chef van den generalen staf jhr. F. W. R. Flugi van Aspermont, en aan den kapitein der infanterie W. J. G. van Swieten. Een tweejarig verlof naar Nederland, wegens ziekte, aan den magazijnmeester der derde klasse der artillerie J. M. Reijnders.

# MAIL-TELEGRAM.

De berigten loopen tot 16 April.

*Frankrijk.* Thiers heeft in de Wetgevende Kamer de wereldlijke magt van den Paus verdedigd.

*Portugal.* Onder de studenten vertoonen zich oproerige bewegingen; het Ministerie heeft zijn ontslag ingediend.

*Handel. Koffij* lusteloos, 3000 bn. Padang verkocht tegen geheimen prijs. Voor *Suiker* is de stemming beter. *Rijst* onveranderd. *Huiden* (Runder-) 32½ à 33½ cents.

## Laatste Telegrammen.

*Londen*, 25 April. De overgave van *Lee* met 22,000 man troepen wordt bevestigd. De Secretaris der Pruissische legatie te Parijs is vermoord. De Grootvorst van Rusland is overleden.

*Londen*, 27 April. *Lincoln* is doodgestoken in 't Forts-Schouwburg en *Seward* zwaar gewond. De laatste is echter thans beterende. De dood van *Lincoln* verwekt groote verontwaardiging. *Johnson* is voorloopig tot President benoemd. De Engelsche Admiraal *Fitzroy* heeft zich van kant gemaakt.

29 April. Katoen 11 pence. Afloop der Koffijveiling nog onbekend.

## Samarang.

— No. 41 der *Javasche Courant* bevat het besluit, dat met uitzondering van Art. 4 der Ordonnancie van 20 Januarij 1864 (Staatsblad No. 8) de voorschriften dier verordening niet van toepassing zijn op de eilanden en eilandgroepen, behoorende tot het Gouvernement van *Sumatra's Westkust.*

In hetzelfde nummer deelt de Assistent-Resident van Buitenzorg mede, dat de Regering, naar aanleiding van een gedaan verzoek, het voornemen heeft, om een uitgestrektheid van $104^{80}/_{100}$ bouws woeste gronden, gelegen op het land *Bloeboer*, district *Buitenzorg*, bekend onder den naam van *Tjikema*, bij contract voor een tijdvak van 20 jaar in huur af te staan. Alles in opvolging van het besluit van 8 Julij 1856!

— Volgens een correspondent van het *Batavia[...] delsblad* was te *Sintang* het berigt ontvangen, dat [...] zich weêr, en nu met een veel grootere magt d[...] rige keer, te *Pinang* had vertoond. Men betr[...] gebrek aan stoomschepen!

— De laatst ontvangen nummers van het *Ma[...] Handels- en Advertentie-Blad* maken melding:
1e van het opzenden van den muitzieken gewe[...] van *Tjamba*, die den 23sten April onder een escorte [...] ten en policie, en in het bijzijn van de ontboden R[...] *Noorder-Districten* aan boord der *Amsterdam* w[...] om naar Batavia te worden getransporteerd.
2e van het verkoopen der afgekeurde lading [...] ments steenkolen, van *Poeloe-laut* per *Susanna Eli[...] Makassar* vervoerd. De prijs beliep gemiddeld *f* 4.[...]

— De *Nieuwsbode* van 23 dezer vermeldt, d[...] Haag vrij stellig verzekerd wordt, dat de heer [...] Gouverneur-Generaal naar Java terug komt.

— Het laatste nummer der *Javasche Courant* b[...] een staat van den stand van het rijstgewas, [...] ultimo April.

— Onze Korrespondent in Nederland schrijft [...] zijn Algemeen Overzigt, dat wij wegens plaatsge[...] in zijn geheel kunnen opnemen:

„Door onze 2de Kamer zijn, na vrij langdurig[...] sie en na velerlei amendering, de wetten op de [...] heel- en artsenij-mengkunst aangenomen, zeer t[...] zin der meeste, daarbij in de eerste plaats, betr[...] Zooals de wet nu is, acht men haar dragelijk; [...] het eerst ingediend werd, noemde men haar ee[...] reglement, dat alweêr zou toonen, dat de Hee[...] BECKE niet de liberale man was, waarvoor men he[...] Velen vleijen zich nog, dat de nieuwe wet door [...] Kamer verworpen zal worden; sommigen daarente[...] zóó zeer van de noodzakelijkheid eener vervang[...] de bestaande bepalingen overtuigd, dat zij elke [...] ring als een verbetering beschouwen.

Eenige dagen geleden hebben er drukke conf[...] plaats gehad tusschen den Minister van Koloniën [...] HH. PRINS, VAN DER WIJCK, KINDER DE CAMA[...] VAN DEVENTER; 't was over de kultuur-aangeleg[...] zegt men. Tevens moet er druk gearbeid wor[...] een verbeterde organisatie van het Inlandsche be[...] Java, ten einde vooral de knevelarijen der Inland[...] volking door hun eigen hoofden te doen ophoude[...] te hopen, dat in deze eeuw van stoom, beide we[...] stoom voltooid zullen worden! Maar hetgeen on[...] regeling der kultuur-aangelegenheden minder go[...] verwachten, is, dat de Minister geen landbouwk[...] raadpleegt. Daarom vreezen wij een herhaling [...] gebreken, die in de wetsvoordragt van den Heer [...] BECK werden opgemerkt, en die de getuigenis ge[...] onkunde aangaande de vereischten eener goede ku[...] geling- als er dan toch geregeld moet worden. [...] ons meenen, dat de landbouw *overal* vrij dient [...] alleen de grondeigendom, het grondbezit, het v[...] van grond in koop, in huur of in erfpacht word[...] lijk bepaald!

Eindelijk schijnt ook de physische winter te zu[...] marcheren, al is het met denzelfden pas als het c[...] tisme, dat wil zeggen: zeer langzaam! Hij heeft [...] reeds 6 maand geduurd! Reeds in October bego[...] vriezen; in de eerste dagen van November reed [...] schaatsen en in 't laatst van Maart vroor en sneeu[...] nog; niet alleen hier in 't Noorden, maar ook in [...] den van Europa moest de spoorweg-dienst eenigen [...] staakt worden om de massa sneeuw. Viermaal [...] de kleinere binnenwateren, tweemaal de rivieren en [...] derzee digt gezeten en driemaal achtereen stond de [...] vaart geheel stil. Den 28sten Maart was het te P[...] koud als anders in December. Te Palermo sneeu[...] den 25sten en stond de thermometer van Reaum[...] De natuur is dan ook nog geheel dood; naauweli[...] toont zich hier en daar een groen knopje. De [...] *châtaigner du* 20 *Mars* te Parijs, die in den reg[...] op dien datum in 't blad komt, was nog zonder [...] de iep, die volgens Staring's almanak op den 6de[...] bloeit, is nu nog zoo dor als midden in den win[...] gewassen, vooral het koolzaad, hebben veel gelede[...] is nog nergens te zien. En toch hebben de boeren [...] noodig, daar de hooioogst verleden jaar bedroevend [...] is uitgevallen. Gelukkig voor de arbeidende kl[...] de prijzen van koren en aardappelen laag gebleven[...]

— Men schrijft ons uit **Larangan** dd. 20 M[...] aangaande de aardbeving:

„Er zijn hier in de laatste twee etmalen drie [...] v ngen waargenomen. De eerste had plaats op den [...] dezer, des namiddags tusschen drie uur en half vi[...] eene rigting van Z. n. N. met drie à vier schokke[...] echter niet hevig, evenmin als de tweede die den [...] daarop, des morgens ten negen uur, gevoeld werd [...] meer vertikale dan horizontale, beweging had.

De derde en hevigste had in den avond van den [...] dag, tusschen zeven uur en half acht plaats; de dri[...] schokken hadden eene rigting van O. n. W. doch [...] hielden die, met ongeregelde rigtingen, nog cir[...] minuut aan, zoodat lampen en stolpen in eene [...] slingering waren. De weêrsgesteldheid in de laat[...] gen kenmerkte zich door drukkende warmte en [...] dende, hoewel meestal niet zware, regens."

— Uit **Tagal** schrijft onze Korrespondent ov[...] zelfde onderwerp het volgende:

„Tagal 22 Mei 1865. In de afgeloopen week [...] wij hier een paar malen aardschudding gevoeld. De [...] van Vrijdag jl. was vrij hevig; hij ging gepaard m[...] zeer luid onderaardsch gebrom."

— De *Soerabaija Courant* No. 106 meldt, dat ook i[...] roean en Probolingo Vrijdag jl. 's avonds cc. ha[...] ure aardschuddingen gevoeld zijn. Te *Loemadjang* [...] zware aschregen. — De *Smeroe* is aan 't werken, [...] hevig; vooral 's avonds levert hij een prachtig g[...] — Te *Tossarie* was den 17den, 's middags om 5 [...] min. zulk een groote schudding, dat eene hangende [...] klok ging stil staan. De rigting was van 't Zuide[...] 't Noorden.

— De *Oostpost* deelt mede, dat den 19den Mei [...] *Modjo-Warno*, 's avonds ongeveer kwart voor acht, [...] elkander twee aardschuddingen werden gevoeld; me[...] daar van een werking der *Lawoe* (tusschen Madioen en [...] De rigting der 1ste schudding was van 't N. naar 't Z[...] 2de van het Z. O. t. O. naar het N. W. t. W.

In *Toelong-Agong*, waar men 's Woensdags den 17[...] 's Vrijdags den 19den jl., een vrij sterke aardbeving [...] nam, respectievelijk om 2 uur 's middags en om 7¾ 's a[...] was de rigting telkens van het O. naar het Westen [...] laatsten keer (19 Mei) herhaalden zich de schokken [...] wel in minderen graad, tot half tien, terwijl men o[...] uur 's nachts een laatsten, doch ligten schok waarnam [...] verwachtte een uitbarsting van den *Kloet.*

# Ingezonden Stukken.

## Onderwijs.

### Aan X. en K.

Geachte Heeren! 't Is mij eene aangename taak [...] door middel van een veel gelezen blad over een ond[...] te corresponderen, waarin wij allen, getuige ons sch[...] en naar ik hoop en vertrouw velen met ons een le[...] belang stellen. Ik begin daarom met u beiden mijne[...] te betuigen, dat gij wel uw oordeel over mijne den[...] den hebt willen uiteenzetten.—Immers, ik ben mijne[...] zijdigheid bewust, en beschouwd de wederkeerige me[...] ling der gedachte als het beste middel, om tot veel[...]

te geraken. Voorts hoop ik, bij alle voorliefde voor eigene ideën (want wie maakt zich daar geheel van te toonen, dat het mij om de zaak en niet om de winning te doen is. En toch vrees ik van het laatste indruk te geven, omdat ik mij gedrongen gevoel, nog de verdediging mijner stellingen op mij te nemen. dit niet, omdat ik overtuigd ben, dat er niets met tegen gezegd kan worden; maar omdat ik het voor als de beste methode beschouwd. Ik acht echter bedenkingen en vragen niet gering, en wil dit toonen één voor één in overweging te nemen. Tot bevor- der duidelijkheid wil ik ze als stellingen ter neder gen, waarbij ik dan kortelijk het antwoord voeg.

voor de orde van mijn schrijven het geschiktste, om het schrijven van K. aan te vangen.

Vooreerst dan meent K. dat ik mij de kinderen in In- gering heb voorgesteld, toen ik zie, dat zij geen fat- lijken Hollandschen brief zouden kunnen schrijven. Het er hier van af, welke eischen men zich stelt bij een lijken Hollandschen brief. Ik had daarbij op het oog mij aangehaalde Fransche spreekwoord. Het spreekt zelf, dat ik bij een brief niet een letter wil zien; maar heb nog geen brief van dien aard onder de oogen ge- waar ik niet dadelijk het Maleisch uit proefde; vooral tijden zijn hoogst moeijelijk. Nu zal ieder mij wel emmen, dat als men leest, om maar iets te noemen, was geweest" voor „ik ben geweest" of „ik had ge- voor „ik heb gedaan" dat een zeer slechten indruk ten zij men, door de overtuiging „het kan nu een- niet anders" er aan gewoon is geworden.

Is echter wel mogelijk, dat de ervaring van K. anders de mijne, en ik zou mij daarover verblijden, gelijk mij smarten zou, indien ik door mijn schrijven één der kene personen had geërgerd. Denzulken herinner ik, niet hun, maar de methode van onderwijs daarvan schuld geef. Dat wil niet zeggen, dat mijne methode betere Hollandsche brieven zou leeren schrijven; inte- deel, zij zouden dan in *goed Maleisch* hunne correspon- tie kunnen voeren. Doch buitendien heeft K. nog stellingen:

„Zou dat betamelijk wezen voor het Ned.-Ind. Gouverne- ?" 't Is mijns inziens de grootste eer voor het Gou- ement, de beste middelen optesporen en aan te wenden, tot ontwikkeling der Indische ingezetenen leiden kun-

„Maar wat dan te doen met die uitzonderingen?"

Is ten allen tijde moeijelijk, om een regel te maken, ook voor de uitzonderingen opgaat. Dezer dagen ont- ik een vriendschappelijk schrijven over dit onderwerp, in de meening geopperd werd, om in Indië tweeërlei scholen opterigten, b. v. scholen voor kinderen, wier leven voor het grootste gedeelte in de kampong wordt versleten scholen voor kinderen, wier ouders de opvoeding niet verwaarloozen! „Dan zouden op die eerste soort mijne stellingen kunnen toegepast worden. Ik moet bekennen, dit voorstel voor mij veel aantrekkelijks heeft, alleen vrees ik, dat dan de scholen der tweede klasse leeg zouden blijven staan, en ieder zijne kinderen naar de regtstreeks Hollandsche school zou zenden; tenzij dan aan den onder- wijzer de magt verleend werd, om ieder kind, dat geen Hol- landsch verstond of kon spreken terug te zenden. Maar weder vrees ik, dat het getal kinderen voor de scho- der eerste klasse zoo gering zou worden, vooral in klei- plaatsen, dat men daar waarlijk geen onderwijzer op na houden, tenzij men in iedere hoofdplaats der Re- sidentie één zulk een school oprigte.

Deze ideën aan K. en alle belangstellenden ter overwe- ging en kan het zijn ter bespreking aanbevelende, zet ik mij ter bespreking van hetgeen X. tegen mijne stellingen heeft in te brengen. X. beweert dat ik,"een scheve voor- stelling geef van het school-onderwijs en dat men wel de- gelijk het Maleisch te baat neemt om na te gaan, of het Holl. begrepen wordt."

Mijn vriend schreef aangaande die beweering, „Ik neem toch de vrijheid te gelooven, dat waar zulks geschiedt men wel van eene zeldzame uitzondering op een algemeenen re- gel mag spreken en dan nog, dat het meer toevallig dan wel planmatig geschiedt." Ik voeg er nog de vraag bij: Wat wordt er gedaan, als men bemerkt, dat de kinderen het Holl. niet verstaan? Onderwijst men dan in 't Mal.? Het is niet waarschijnlijk, want X. laat er dadelijk op vol- gen: „overigens wordt het Mal. zooveel mogelijk geweerd."

Slechts in het voorbijgaan zij hier opgemerkt, dat X. mij niet begreep, waar ik over Holl. litteratuur sprak. Ik bedoelde, niet dat men die litteratuur zou doceren; maar dat men den kinderen door het onderwijs in 't Hollandsch den toegang tot die litteratuur zou openen. Ik merk hier- bij op, dat ik het lezen in een vreemde taal als den eersten trap, het schrijven en spreken als hoogere trappen be- schouw, dat men mij wel zal willen toegeven; omdat nu het spreken en schrijven in zulk een vreemde taal zoo moeije- lijk is, wenschte ik mijn doel wat lager te stellen om het te zekerder te bereiken.

Vervolgens vraagt X. „hoeveel jaren grondige studie een onderwijzer noodig heeft, naar ik m en, om die vakken in 't Mal, te doceren?" Ik meen, dat een onderwijzer, die eeni- gen tijd in Indië is geweest en zich dus het spreek-Mal. heeft eigen gemaakt, het wel in één jaar zoo ver kan bren- gen. Althans de vroegere onderwijzer van Menado, die thans aan 't hoofd staat van de Mal. school te Tondano, vroeger geen beoefenaar van 't Mal. heeft er niet meer tijd voor gebruikt, en thans doceert hij, natuurlijk in 't begin wel met eenige moeite, alles in 't Maleisch. Een pas aan- gekomene zou, tenzij hij in 't vaderland zich voor had be- reid, alligt een paar jaar noodig hebben. Ik geloof echter niet, dat dit een wezenlijk bezwaar tegen mijn plan zou opleveren.

Doch het komt mij voor, dat wij de zaak nog wat hoo- ger op moeten halen. Wil men iemand met vrucht bestrij- den, men taste hem dan in zijne grondstelling aan! Mijne grondstelling is: „*Het Maleisch is de taal der kinderen; het Holl. is een zeer gewenschte maar toch zeer vreemde taal.*"

X. laat die grondstelling onaangeroerd, omdat ook hij die aanneemt. Immers hij zegt dat de scholen er op uit zijn om de *oorspronkelijke kindertaal* door een *andere kin- dertaal* te doen vervangen. (Wat die andere kindertaal betreft, ik meen, dat ieder kind maar één taal heeft en er dus van een andere kindertaal geen sprake kan zijn.) Vergis ik mij niet, dan geeft X. hiermede mijne grondstelling toe. Het voorstel echter op die grondstelling gebaseerd: „*Men beginne met het Maleisch te leeren lezen en schrijven*, enz., wordt niet toegegeven.

Hierin is op zich zelf niets vreemds; immers men kan iemands grondstelling aannemen, zonder zijne gevolgtrek- king te deelen. Te duidelijker wordt dit verschil, wanneer men op het doel let, dat men zich voorstelt; gelijk X. te- regt opmerkt: „Het komt er alleen op aan, om te weten, wat men als hoofdzaak beschouwt."

Volgens X. is het doel der Holl. scholen „de Holl. taal te leeren lezen, schrijven en spreken." Het doel dat mij voor den geest staat is „de ontwikkeling der kinderen." Nu spreekt het van zelf, dat wat door X. als doel wordt beschouwd, bij mij middel is. Ik ben dus in mijn regt, om in overweging te nemen, of dat middel voor mijn doel wel geschikt is; maar het kan ook niet anders, of zulk eene overweging moet de bevreemding van X. gaande ma- ken. Hiermede meen ik duidelijk ons verschil te hebben aangewezen. 't Wordt nu dus de vraag, welk doel men zich bij het lager onderwijs heeft voortestellen en nu dunkt mij, dat ieder onbevooroordeelde zal moeten toestemmen, dat het onderwijs niets anders, dan de ontwikkeling der kinderen *mag* beoogen. Nu weet ik wel, dat het taal- onderwijs op zich zelf een heerlijk middel is tot ontwikke- ling der kinderen—daarom wordt dit onderwijs dan ook in Holland op de lagere scholen met zooveel vrucht aan- gewend — maar men onderwijst daar het kind in zijne eigene taal, daar sluit het onderwijs zich aan de behoeften van het kind aan; het zet voort, wat het kind reeds van zelf in de ouderlijke woning, door natuurlijke behoefte aan- gedrongen, is begonnen. Dáár is dus het taal-onderwijs natuurlijke ontwikkeling; maar hier wordt de natuur van 't kind tegen gewerkt; hier bezondigt men zich tegen de natuur en dit kan niet straffeloos geschieden. Men is in onzen tijd zoo verstandig, om overal de vaste natuur-wet- ten optesporen, en er zijn voordeel meê te doen, en zal men dan nu de natuur van den mensch, het pronkstuk der schepping, veronachtzamen of tegenwerken? Men vorme toch de kinderen niet tot papegaaijen; maar tot denkers, en hoe moeijelijk gaat het, in een vreemde taal te leeren denken! Men vergete bij het onderwijs niet, dat een kind niet alleen moet ontvangen, maar ook wederge- ven, en dit wedergeven geschiede niet met de klanken van den meester, maar hij leere zijne eigene gedachten uit te drukken. Doch genoeg! het komt mij voor!, dat de Holl. taal, zooals zij thans wordt onderwezen, een ware hinderpaal is voor de ontwikkeling der kinderen; en ik voor mij acht vrij wat hooger een ontwikkeld Maleisch- sprekend mensch, dan een leêg vat, dat Holl. klanken weet voorttebrengen. Meen nu niet, dat ik onze schoone Holl. taal gering acht; 't is er verre van daan! Ik ben er trotsch op een Nederlander te zijn, en stél de voorregten op prijs daaraan verbonden; maar ik meen, dat de Maleische en Javaansche talen een even goed regt van bestaan hebben als de onze, en even goede middelen tot ontwikkeling kunnen zijn.

Intusschen, dit wil ik wel bekennen, dat indien de ont- wikkeling even goed met en door het Holl. kan geschie- den, ik dan om verschillende redenen deze taal zou pre- fereren. Ik doe dan ook hulde aan het plan van X. om bewaarscholen en meisjesscholen opterigten; zeker zou dit den tegenwoordigen toestand verbeteren en voor het doel dat X. zich voorstelt, eenige vruchten voortbrengen. In zoo ver was het dan ook aan mijn doel bevorderlijk, maar ik twijfel toch, of het die vruchten zou afwerpen, die X. zich voorstelt. Immers de meisjes die dan in 't vervolg als moeders hunnen kinderen Holl. zouden leeren stame- len, zijn nu eenmaal in die ongunstige positie, Maleisch denkende; het onderwijs is nu eenmaal zoo ondoelmatig, zoodat, ook al blijven zij een paar jaar langer op school, ik niet durf hopen, dat zij het Holl. zich zóó eigen zullen maken, om dit in 't vervolg met hunne lievelingen te spreken — een vreemde taal spreekt een moeder niet gemak- kelijk met hare kinderen! — en de bewaarschool zou dan geen voortzetting der Holl. taal, maar een onnatuurlijk en moeijelijk opdringen dier taal voor de lieve kleinen zijn.

Ten slotte: Welligt heb ik den schijn aangenomen, dat ik te weinig waarde hechtte aan 't spreken der Holl. taal; ik weet, dat het de taal is die in de fatsoenlijke kringen gesproken wordt, ik beken dan ook gaarne, dat het voor de kinderen mijn ideaal is, goed Holl. te spreken. Maar als ik nu, om dat idéaal, dat misschien een honderdste deel bereikt, al die anderen moet opoffe- ren, dan zeg ik: Neen waarlijk, dat kan niet, dan is het beter dat de fatsoenlijke kringen zich wat inschikkelijk betoonen; en ook nu worden gelukkig de Maleisch-spre- kenden niet uit zulke kringen geweerd.

Ik blijf dus ook nog na dit vernieuwd onderzoek bij mijne opinie, dat het Mal. in de scholen gedoceerd en onderwezen wordt zonder het Holl. uitteslniten. Voor de uitzonderingen zou ik—zie boven! — bijzondere inrigtingen wenschelijk achten.

En hiermede, Geachte Heeren,

*Uw Dienaar,*
P. R.

---

## Een woord over kolonisatié.

*Waarde Redacteur!*

De schrijver der ingezondene stukken in uw blad van gep. Maandag no. 41 beweert, dat een temperatuur van hoogstens 75° F. in den middag geen argument is tegen kolonisatie.

Dat de welige en prachtige hooglanden en hooge stre- ken van Sumatra in alle opzigten geschikt zijn voor een Europesche kolonisatie, hebben zeer bekwame en oordeel- kundige schrijvers, door en door met Sumatra bekend, eenige jaren geleden voldingend aangetoond, en ook, dat zij dan eerst in staat zullen zijn, met der tijd rijke vruch- ten voor Nederland af te werpen.

Het hooge Sumatra is een eldorado: vruchtbare gron- den, geschikt voor allerlei teelt, groote rivieren tot diep in het land bevaarbaar, gunstig voor den handel gelegen, rijk aan verschillende delfstoffen, een geringe inlandsche bevolking, een gezond en heerlijk klimaat, zoodat de mor- genzon van $5\frac{1}{2}$—$10\frac{1}{2}$ uur en de middag-warmte van $3\frac{1}{2}$—$6\frac{1}{2}$ uur den veld-, tuin of anderen arbeid in de opene lucht zonder eenig bezwaar toelaat enz., enz. En toch zegt het vooroordeel: „Sumatra, vlak onder de linie, brr. . , . . 't is om te braden voor een Europeaan!" Zoo'n uitroep moge een vijftigtal jaren te voren bijval gevonden hebben, doch tegenwoordig zoo iets staande te houden, is niet alleen be- spottelijk, maar getuigt nog bovendien zoo niet van grove domheid dan toch zeker van een groote mate van onkun- de, — of zou het een huilend en jankend geblaf zijn van een troepje batigslot-hyena's, uit een Noordwestelijk deel van den aardbol, ruim 8000 palen hier vandaan, om de menschen gedurig te misleiden voor den helschen bloed- dorst en voor den geweldigen roof, die zij op sprong staan te doen? Is dat zoo?— Wij beslissen niet; maar zeker ge- looven wij, dat een Europesche kolonisatie in den beginne veel, ja zeer veel geld vereischt, en dat zoo'n kolonie naast Java een geduchte geesel zou zijn voor dat wolven-gebroed, maar ook des te warmer vriend zou wezen voor *Neêrland* en *Oranje*, dat steeds er op uit is, om met milde hand *wel- vaart* en *geluk* te bezorgen aan zijn verre onderdanen zon- der zijn meer nabij zijnde te verwaarloozen.

S., de bedoelde schrijver, heeft de kwestie aan het regte punt gevat, als hij de keerkringslanden aanwijst op andere deelen van den aardbol, waar de Europeaan inheemsch ge- worden is. Dit beslist alles, het is de onmiskenbare uit- komst eener handeling, welke men zoo zeer wenscht hier ingevoerd te zien, d.i. om Sumatra te koloniseren.

Met al de voordeelen die Sumatra in zich vereenigt, is het zijn juist ligging onder den equator, die het zoo geschikt maakt om gekoloniseerd te worden met Europea- nen. Door deze ligging toch neemt de temperatuur gelijk- matig toe en af, naarmate de zon den evenaar of wel de keerkringspunten nadert, om dus regelmatig tweemaal in het jaar hare stralen een kleine maand lang nagenoeg loodregt op de linie neêr te schieten, terwijl landen aan de keerkringspunten bij de 4 graden daar buiten of daar binnen gelegen ongeveer twee maanden achtereen de ondraag- lijkste hitte te verduren hebben, wanneer de zon nagenoeg in het oosten opkomt en in het westen daalt, en na verloop van nagenoeg acht maanden daarna ongeveer twee maanden lang in een matige temperatuur verkeeren, als wanneer de middag-zon hare stralen onder een hoek van ± 43° nederwerpt, en zoo gaat na verloop van weder ongeveer 4 maanden dezelfde période immer voort.

Sumatra is dus in dat opzigt nog gunstiger gelegen dan de gedeelten van Nieuw-Holland in de nabijheid des zui- delijken keerkrings, en toch zal het den Engelschen kolo- nist geen beletsel zijn om zich ook dáár te vestigen.

Van het zuidelijk gedeelte van Californië, Texas en Flo- rida, van de Vereenigde-Staten van Noord-Amerika geldt hetzelfde als het midden - gedeelte van Nieuw-Holland ten aanzien der temperatuur. Zelfs de Oranje-Vrijstaat, in Zuid-Afrika, heeft geen voordeelen boven Sumatra.

Is het kanaal van Suez geopend voor den grooten han- del, dan zal de gunstige positie van Sumatra nog veel meer uitkomen, en wie weet dan, of Napoleon III — als hij nog in leven is namelijk — er niet over peinzen zal Sumatra eens aan te doen, om dáár jagt te gaan maken op olifanten, leeuwen, tijgers en beeren, want Z. M. is, zoo als ge ook weet, waarde Redacteur, een liefhebber van de jagt, en Sumatra ligt toch in de route van Suez naar Anam. Wij hopen echter, dat er dan kolonisten zullen zijn, die de beleefdheid op zich nemen, om Z. M. den weg te wijzen!

*UEd. Dienstw. Dienaar,*
EEN OPREGTE HOLLANDER.

---

## HULDE
## aan den Clown Dixi . . . . (1)

Qui si castrano, maravigliosamente
i putti........

DEMOKRITOS.

Wanneer dagbladen en tijdschriften in N. I. wêl eens artikelen bevatten, waarvan de personele strekking eigen beoordeeling medebrengt, en in die artikelen veelal de eerlijke bedoeling doorstraalt, om *naar beste weten* te scha- den, te krenken en te lasteren, dan kunnen al die artike- len te zamen, openbaar gemaakt in alle geschriften van N. I., niet in de schaduw staan van het stuk door U . . . . Dixi geleverd, dat alles en alle overtreft.

Ik bedoel hiermede geene kwalificatie van Uw stuk. Het is daarvoor en voor omschrijving niet vatbaar, daar het ver daar *boven* blijft; ook geene afkeuring. Wie zou *Uw* arbeid laken? Want, *eerlijk* man als gij zijt, schreeft gij achter het ridderlijk schild van anonijmiteit op eene wijze, die onmiddellijk ieder fatsoenlijk en weldenkend man moet en zal doen beslissen, dat het regt en de waar- heid aan *Uwe* zijde zijn; maar ook op eene wijze, die mij en andere goede vrienden de overtuiging en de groote voldoening geeft, dat er van U toch iets is te regt ge- komen, *waaraan wij wel eens op goede en gezonde gronden twijfelden*, en dat gij door volharding en prijzingswaardi- gen ijver, *handigheid* krijgt in Uw *handwerk;* iets, wat gij tot Uwe eer gezegd, *gemeen* hebt met alle groote mannen, die wegens hunne verdiensten achter de traliën komen, en waartoe gij reeds jaren geleden uitmuntenden aanleg toon- det te bezitten.

Daar het mij slechts te doen is, U in Uwe geheele eer- volle verdienstelijkheid te doen kennen, zal ik mij veroorlo- ven .. hier en daar... wat *Uwer* is, een weinig toe te lichten, volgaarne erkennende, dat het stuk hier bedoeld en achter de stukken uit den Makassaar ter beoordeeling overgedrukt, *het beste is wat gij ooit schreeft.*

Gij zult mij dus hier en daar wel eene enkele teregt- wijzing, een vaderlijken raad ten goede houden.

Ik moet dan aanvangen met U te zeggen, dat men het moet betreuren, dat gij in Uwe verregaande *neder-igheid* zoo Uw naam verborgen houdt!

Die bescheidenheid gaat te vér. Ieder snakt naar den naam van den eerlijken geestigen Dixi, en gij hebt boven alle in den aanvang bedoelde schrijvers, dit eigenaardig voorregt, dat de naam van een schrijver als gij, moeijelijk geheim blijft, hetgeen ook zeer onbillijk zoude zijn!

Ik wil even als gij *eene zaak van publiek belang* dienen, en zonder Uwe bescheidenheid te kwetsen, den weg wij- zen.... dit zij voor het oogenblik genoeg... waarop een ieder kennis zal kunnen krijgen van Uw naam, die nù bij zeer weinigen slechts bekend, dàn op ieders lippen zal zijn, met de kwalificatie:...

„*Een zeer fatsoenlijk, zeer wetenschappelijk, en zeer ver- dienstelijk man, die niet is karakterloos, die nijd noch afgunst voedt, die ridderlijk anoniem en tralieachtig eerlijk is, die niet houdt van lasteren, liegen en bedriegen, noch van schim- pen of verguizen, die een sieraad van zijn stand en een ge- neesheer naar behooren is, door allen, zonder onderscheid, geacht... grenzeloos geacht!*"

Zeg nu niet, dat ik U te veel prijs, omdat geen enkel fatsoenlijk man in geheel N. I..... in de gansche wereld op zulk eene vereerende kwalificatie aanspraak kan maken. Neen! getrouw aan de koninklijke spreuk: „Virtus Nobi- litat" laat ik U niets dan regt geschieden, door openlijk te verklaren, dat gij het levend voorbeeld zijt van die spreuk: „*Deugd adelt!*" Ja! zoo gij ooit dat devies op Uw borst draagt, zijt gij het ten volle waardig — een ieder kan het beoordeelen. Meer nog; gij zijt een man, die zelfs *niets* zou behoeven te doen, om die orde te *ver- dienen.* Uwe persoonlijkheid alleen geeft er aanspraak, volle aanspraak op! Neen, Dixi! Uwe ridderlijk anony- miteit gaat te ver! Gij *moet* bekend zijn. Onbekendheid met *Uw* naam kan slechts schaden aan het belang van re- gering, land, standen en personen!

Nu hoor ik u zeggen: „de schalk verklapt mij"; maar Dixi..! de kennis van Uw naam kan slechts dienen, om Uwe ware verdiensten, *in U zelven*, op prijs te doen stel- len. Vergeef mij dus mijne indiscretie, als ik verklap wat bestemd was binnen de Locomotief bewaard te blijven ... „Eere, wien eere toekomt!"

Welaan dus! Wie kan, in aanmerking nemende de ver- diensten van het stuk en de milde medicinale geur, die er in doorstraalt .... de schrijver zijn?.....

Geen lid van den handelsstand, óf civiel geneesheer, óf civiel staatsambtenaar enz.

Geen officier van het wapen der Infanterie.
„ „ „ „ „ „ Genie.
„ „ „ „ „ „ Kavallerie.
„ „ „ „ „ „ Artillerie.
„ „ „ „ „ „ Administratie.
„ „ „ Zr. Ms. Zeemagt enz.

*Vraag het hun allen, en ik houd mij overtuigd, dat zij hun Eerewoord zullen geven, dat niemand van die standen, Wapens enz. tot het uitdenken of het schrijven van zulk een stuk in staat is.*

Ik weet, dat gij gevoelig zult zijn voor dit kompliment, dat van harte gemeend is. Van vleijen houd ik niet.... ! maar ...... welke stand, welk wapen schiet er nu over?....

"*Dat der Militaire Geneeskundige Dienst in N. I.!* Over- tuigd als ik ben, en getroffen door de blijken die gij in Uw stuk geeft, dat gij geneesheer en officier van gezond- heid zijt, en Uw stand, en daarmede het Corps, *wilt ver- heffen*, mag ik dan ook wel verklappen, dat in dat corps slechts één lid is, waarvan de antecedenten gerust kunnen doen aannemen, dat hij ALLEEN *de geschiktheid bezit, de schrijver* te KUNNEN zijn.

Kleur nu niet van maagdelijke schaamte, en beef niet van aandoening, aldus met eere en openlijk te worden aangewezen. Ik meen het wel met U; ik kan even als gij niet velen, dat men verdiensten geen regt laat weder- varen, en ben het eens met hen te Batavia die, door Uw naam openlijk als dien van den schrijver van het onder- werpelijk artikel te doen noemen, even als ik de wensche- lijkheid inzien, dat gij goed en degelijk bekend moet zijn. Anders toch, Dixi! ziet men nog een ander er op aan, en gij, die er volstrekt niet sterk in zijt, met gestolen veêren te pronken, zoudt toch wel niet de schande willen oploopen, dat men niet U, maar een ander voor den schrijver hield.

Dat kan nooit Uw doel zijn, omdat gij niet schimpt, hoont en verguist; maar ridderlijk anoniem een zaak van publiek belang hebt gediend, en wel eene *echte*, zoo als wel meer voorkomt in zake *geneesheeren;* je weet wel... in zake de *scrophel bolletjes*; je vat me... en zelfs in zake examina....! dáár ril ik van...!

Terwijl gij, geestig als gij zijt, nu als gekruiste Clown op een Frieschen ezel den cirkel der publieke opinie bin- nenrijdt; terwijl gij U vroeger bij voorkeur met ezelsooren vermomdet, verrigt gij in uwe nieuwe kwaliteit zulke ver- bazende toeren, om alles wat niet krom is, niet regt te maken, dat de eenvoudige toeschouwer U de hulde niet kan onthouden, dat als men U ooit een *ladderproef* liet maken, gij het „zaakje" er met glans zoudt afbrengen.

Gij hebt talent... ik heb het altijd gezegd!... en ook in deze toeren verraadt gij het; want de val van eene ezelshoogte is gering, en een slijkspat meer of minder op Uw gekruist clownpakje; wat deert die U?

Terwijl gij nu, als mensch, geneesheer en officier, bil- lijke aanspraak hebt op ieders achting, en Uw naam als zoodanig ook met den meesten eerbied wordt genoemd, treedt gij in een papieren Locomotief op ... door Uw blazen in beweging gebragt, ... en begingt zeer juist, door het publiek van Makassar aan te spreken en te zeggen, dat het niet kwalijk is te nemen, dat die luitjes lekker zijn, nu de Cholera weg is.

Ofschoon ik niet geloof, dat gij veel Cholera gezien hebt, maar veel in ledigen tijd hebt zitten koeren op grond- water en miasmata, is Uw zet aan dat Makassaarsch pu- bliek verduiveld gevat.

Het publiek, dat op Uw ongevraagd oordeel veel prijs stelt; maar den schrijver der lofuitingen in het Makas- saarsche Courantje in zijn vet liet gaar koken — 't is de waarachtige waarheid — las uw opstel of neêrstel; wat is het?...... mij om het even......

Nu zal ik mij wel wachten dat Makassaarsch publiek de eer aan te doen, het te verheffen tot het *Uwe*. Een groot, ja verreweg het grootste gedeelte daarvan, mist goe- den smaak op het gebied der edele letterkunde, en wat mij altijd verbaasde was, dat stukken van Milos, Grijphos, asinos, vuilnos, enz. door hen nooit naar waarde werden geschat.

Ik noem dat niet vleijend voor de verdienstelijke schrij- vers; maar het is zoo! Echter staat daar tegenover, dat enkelen wel degelijk wegloopen met het edele en schoone in *die* stukken en dus ook in het Uwe.

Een zeer veel beteekenend persoon loopt er mede in den zak, om, als het in de Societeit wordt besproken, het bij de hand te hebben; een ander, wiens scheenen crimi- neel blaauw zijn, leest het den volke voor..... en

Ihr Ochsen, die Ihr allen seid,
Euch Flegeln geb' ich den Bescheid:

(dat is de aanvang van Uw stuk in zuiver Duitsch overge- bragt,)

Sie lächelten,
Ach ja,! Herr Amtmann, ja!

Gij kent *Uw* publiek, Dixi!

Nu staat gij voor de koord, het muziek van Uw ron- zebons, heeft *Uw* publiek vereenigd, en in Uw volle Clown's waardigheid treedt gij op met de verklaring, dat de Cholera te Makassar opgehouden is door de invallende regens!

Die talentvolle zet geeft dadelijk den indruk, dat men te doen heeft met een man, die zijn vak verstaat; want wat gij daar zegt is volle waarheid, en kan door iedereen worden beoordeeld: daar *na* het intreden van den regen, d. i. de West-*mousson, in de Zuider- en Oosterdistrikten onder ruim genot van regen,* SLECHTS 4000 *menschen aan echte Cholera zijn bezweken.*

Daarna wordt gij weder een weinigje te nederig, door te beweren, dat het eene vleijende uitzondering is, wan- neer nu en dan de verdiensten van een geneesheer door het publiek erkend worden. Daar gij nooit medespreekt dan met kennis van zaken en ondervinding, geloof ik, dat deze reclame Uwerzijds zeer gegrond is; maar ter zake.... gij gaat de koord op en.... de Heer *L.* is aan de beurt.

Daar gij als eerlijk en fatsoenlijk man eene *echte* zaak van publiek belang dient, was het — ieder is dat met U eens — voor Uw eervol doel noodig, eerst eens mede te deelen, hoe de Heer *L.* aan twee ridderorden is gekomen, dat is: waarvoor ze hem beiden zijn geschonken. Hoe zeer nu het malste van de zaak is, dat hij ze eenmaal heeft, en de Eikenkroon voor een hoopje insekten verdiende — 't is een geslepen vogel! — hebt gij zeer wel gedaan, dit toch eens te vertellen, daar de Heer *L.*, ik ben er zeker van, nooit iets anders er voor deed.

Gij hebt, ik herhaal het, pligtmatig gehandeld, door in Uw aftreksel van Cholera-grondwater, als eerlijk man het publiek voor te lichten, hoe gemakkelijk men toch aan zoo'n Eikenkroon komt. Nu kan het publiek zelfs overwegen, als de Heer *L.* die orde kreeg voor een hoop- je naar de kleuren gerangschikte insekten, wat bij bena- dering de diensten kunnen en moeten zijn van meerdere officieren, zoowel van het leger, als de zeemagt ... en wat die orde is....!

Nu is het waar, dat gij voor die tirade zeer wordt ge- laakt; maar dat verdient gij — zoo zegt men. — Ik spreek dat tegen. Ik zeg: Het past *alleen* U. in Uwe Clown's toeren, aldus eigenlijk eene handeling van Z. M. den Ko- ning te willen afkeuren, niet alleen, omdat gij daartoe volkomen in staat zijt, maar ook om daardoor voor eens en altijd aanspraak te kunnen maken op de achting van het Nederlandsch-Indische leger, waarvan gij officier zijt, en in het bijzonder van een ieder, die tot de orde der Eikenkroon behoort. En onder hen tel ik zeer verdien- stelijke officieren b. v. den Chef over de geneeskundige dienst en den dirigerenden officier van gezondheid *Reiche.*

Ik erken echter, dat men wel eens eene ridderorde ziet dragen, waarvan men niet met juistheid weet, waarvoor zij verdiend is .... dan nog eerbiedig ik de handeling van Z. M. den Koning. Vergun mij, U eens een voor- beeld te noemen.

Stel U eens voor, dat iemand, b. v. gij zelf, eens onge- wone diensten moest doen, om het even welke. Neem, bij voorbeeld, aan boord van een ziekenschip. Nu maakt gij — om maar *iets* te noemen — prachtige rapporten vol- gens het naamlijstje van het gedrukt model. Gij opereert wat, en — om maar *iets* te noemen — zet er een gezigt bij, dat iedereen dadelijk zal gevoelen dat gij er iets van hebt *gelezen.* Gij — om maar *iets* te noemen — kruipt en intrigeert een weinig, maakt uwe Chefs een weinig lekker; maar overigens man *van* grootè verdiensten komt gij — om maar *iets* te noemen — bij vergissing op de voordragt *van* verdiende beloningen.

Ik verklaar U uitdrukkelijk, het woordje VAN hier *niet* te nemen in den zin van verwijderd zijn, b. v. *van* huis. Die zet zou onverdiend zijn. Maar — om nu maar *iets* te noemen — nu krijgt gij den Ned. Leeuw. Welnu! denkt gij, dat men *U* dat kwalijk nemen zal? Of zoudt *gij* meenen, dat het welligt iemand schaden kon als *gij* hem droegt? De Koning schonk hem U.... en

Allen zouden staren in zwijgende blikken,
Al deed hem het vreemde verschijnsel verschrikken.

Daar zou de grap meê uit zijn, en ieder dronk zijn pot- je bier!

Ga ik nu verder Uw opstel na, dan heb ik eerbied voor den ijver, waarmede gij Uwe wetenschappelijke, ge- neeskundige kennis vermeerdert; zelfs uit het Makassaar- sche Courant e.

Gij geeft daarmede het loffelijk bewijs Uwer overtui- ging, dat U nog wel iets te leeren overschiet, en zoo voortgaande, vereenig ik mij geheel met de algemeene opinie ter zake de *ladderproef* ..... Een man als gij zal dadelijk gevoelen, dat het onderscheid tusschen *leeren* en *ladderen*, *geleerd* en *geladderd* alleen te zoeken is in het woord ......

Meer lof echter verdient gij, dat de lessen in den Ma- kassaar ter neder gesteld, onvoorbereid als zij waren door een enkel geneesheer te worden gelezen, *door* U zelven echter *op* U zelven zijn toegepast, en gij meer goedkeu- ringen van vlijt en goed gedrag waardig zijt, door rond voor de waarheid uit te komen, dat voor U het desinfec- teren van Kampementen onverklaarbaar is.

Ik geloof U gaarne, en niemand zal het U kwalijk ne- men, dat er voor U, die *naar Uw beste weten*, wel eens over berri-berri, scrophelbollen, examina en Cholera mede

---

(1) *Op uitdrukkelijk verzoek wordt dit artikel geplaatst, als repliek aan Dixi, schrijver van het stuk in de Locomotief van 17 Maart jl.: „De cholera-épidemie te Makassar."* *Red.*

spreekt, nog zeer veel te leeren overblijft.

En boven allen lof verheven is Uw edel doel, de stralen van Uw als grondwater schitterenden geest mede te deelen in een dagblad, en de luitjes eens voor te lichten, waar gij bij de Cholera op thee-visite zijt geweest.

Nu kan ik mij wel voorstellen, dat gij U vreemd te moede moet hebben gevoeld bij Uwe ontmoeting "van dat „miasma in de latrineriolen van kavalleristen;" maar waarom nu wêer zoo bescheiden, zoo nederig en maagdelijk beschroomd, als werdt gij tot een dansje genoodigd. . ?

Waarom nu wêer verborgen gehouden, hoe dat miasma er uit zag, zoo mede dat grondwater . . ?

Hebt gij te kort in die riolen verkeerd om er *iets* van te zien? Droeg het een Clownpakje als gij, of sarong en kabaai . . ? Rookte het . . . . dronk het bitter . . . . maakte het muziek? Iets moet gij er toch van hebben gezien; want anders zult gij toch wel zoo brutaal niet zijn te beweren, dat Uwe stelling *feitelijk bewezen is waar te zijn*: „dat Cholera-miasma zich ontwikkelt uit gistende, en met rottende dierlijke stoffen in aanraking komende Cholera-évacuaties."

Maar, slimmert! was er ook Cholera vóór Cholera-evacuatie's, en waar kwam die Cholera dan van daan, waar geen miasma zich kan ontwikkelen uit Cholera-évacuatie's?

Nu hebben wij geïnformeerd, of dergelijke évacuatie's ook tot noodig en eigen gebruik van Java waren aangevraagd om de Cholera op Makassar te krijgen; want hoe kwam die anders hier? Om het even!. Ik geloof even als gij, dat de Heer *L.* er niets van wist; maar gij hebt zeer onhandig gehandeld niet feitelijk te bewijzen, dat gij er nog veel minder van weet dan hij, en — werkelijk medelijden verdient.

**Uwe theorie van het grondwater,** Uw voorbeeld volgende, laat ik onaangeroerd.

Maar „het *cholera-miasma, dat zich zoude ontwikkelen uit de gistende of met rottende dierlijke stoffen in aanraking komende cholera-évacuaties* (feitelijk bewezen!) Maar dat „*een cholera-vergift zich zoude ontwikkelen of vasthechten aan muren, vloeren, planken en bamboezen*" *is noch waar, noch mogelijk, noch rationeel, noch te verdedigen!* . . . . .

Maar lezer! ik bid U, hoor nu verder. . . .

*Het goed reinigen der kleedingstukken van cholera-lijders, die welligt kleine hoeveelheden der uitgebraakte stof of der cholera-ontlastingen bevatten . . . . of het reinigen der britsen, waarop zij gelegen hebben . . . . en van den vloer onder de britsen . . . . (aan welken het noch waar, noch mogelijk, noch rationeel, noch te verdedigen is, dat het cholera-miasma zich vasthecht) . . . . . enz. . .* ZIEDAAR DE MAATREGELEN, DIE MEN BEHOORT TE NEMEN.

(*Wordt vervolgd.*)

## Binnenlandsche Berigten.

**Batavia.** Naar men verneemt heeft de Kamer van Koophandel en Nijverheid alhier in een adres aan de regering doen blijken van hare volle adhaesie aan de memorie over de suiker-industrie in de gouvernements-residentiën van Midden-Java door de Kamer te Samarang, onder dagteekening van 6 April 1865, der regering aangeboden. Het plan van hervorming in die memorie geschetst, wordt door haar ondersteund, maar blijft de regering bij de eenmaal aan de fabrikanten aangeboden grondslagen, dan wordt voor dat geval eerbiedig aangedrongen op den maatregel, die alleen die grondslagen aannemelijk kan maken, en dadelijk dreigenden ondergang afweeren, namelijk opheffing van de hinderpaal in art. 17 der nieuwe grondslagen gelegen. Eene gewenschte hervorming is echter op die wijze onbereikbaar.

— Door het Engelsch schip Silvercraig, gezagvoerder Cohn, zijn in zee opgevischt de kapitein en twee matrozen van het Amerikaansche schip A'One, welke schipbreukelingen hier zijn aangebragt. Omtent dit voorval kunnen wij de volgende bijzonderheden mededeelen.

Het schip A'One, van Akyab met rijst naar Falmouth, om orders, werd door een orkaan beloopen, die zoo hevig woedde, dat het vaartuig omsloeg en zonk. De kapitein had zich aan het kruiswant vastgeklemd, toen het schip zonk, en was gelukkig genoeg een paar planken te kunnen grijpen, waarop hij zich drijvende wist te houden. Ook twee zijner matrozen was dit gelukt, zoodat er zich een drietal van de geheele equipage, immers voor zoover bekend is, op de golven bevond. Men verbeelde zich den toestand dier ongelukkigen: — zonder eenige lafenis, op een zwak stuk hout, te midden der door den orkaan kokende golven, onder de brandende zon, op 100 Z. B. en 890 O. L.! Dobberend op de baren sloegen zij weldra uit elkander, zoodat de kapitein zijne gezellen zag wegdrijven, en eerst na vijf dagen dreven zij weder bijeen. Toen vereenigden zij hunne ellendige vlotjes, om ten minste bij elkander te blijven. Honger kwelde hen minder, dorst des te meer. De gezagvoerder verklaarde hier, gaane zijn leven te hebben willen geven voor een glas water. 's Morgens ridden zij van koude, en 's daags werden zij gefolterd door den vreeselijken zonnebrand. Aan den avond van den zesden dag waren de krachten des gezagvoerders uitgeput, en legde hij zich neder om te sterven. Maar eensklaps hoorde hij digt bij zich een plassen in het water en ontdekte men, dat een reusachtige haai op hen toeschoot. Een der matrozen bragt het dier een meststeek toe, waarop het nog een aanval op den kapitein beproefde, maar vervolgens in de diepte verdween. Nog een langen nacht hadden de ongelukkigen te doorworstelen, toen zij eindelijk den volgenden dag, den zevenden na hunne schipbreuk, bespeurd werden door het engelsche vaartuig Silvercraig, welk schip 200 geographische mijlen buiten zijn koers was geraakt, 't welk hen opnam, zorgvuldig verpleegde en hier aanbragt. De twee matrozen bevinden zich op het wachtschip en zijn reeds weder in staat te werken, doch de kapitein is nog zeer verzwakt.

Aangenaam is het ons hierbij nog te kunnen mededeelen, dat de Handelsvereeniging in hare vergadering van Woensdag jl. besloten heeft den gezagvoerder *f* 600.— en de beide matrozen ieder *f* 100.— ter hand te stellen, ter voorziening in hunne behoeften. Mogt er nog meer hulp noodig zijn, dan weten wij zeker, dat onze medeburgers het daaraan niet zullen laten ontbreken.

— Met deze mail is alhier door een particulier ontvangen eene nieuwe kompositie van den komponist en pianist Charles Wehle, die verleden jaar op zijne kunstreis, met den violoncellist Feri Kletzer, ook hier concerten gegeven heeft.

Dit 72e werk van den verdienstelijken komponist, getiteld: *„Baerceuse Javanaise pour Piano, par Charles Wehle,"* is eene bewerking van het ons allen bekende liedje: *„nina nina bobo!"* en maakt in Europa een verbazenden opgang. (*J. B.*)

— Wij ontleenen de volgende niet onbelangrijke bijzonderheden aan het schrijven van een onzer vrienden:

„Te Suez heb ik den Engelschen Gezant te Constantinopel, den heer Bulwer, ontmoet. Het doel zijner komst aldaar was nieuwe moeijelijkheden uit te vinden tegen de doorgraving der landengte. Engeland heeft nu aan den Onderkoning voorgesteld om een spoorweg aan te leggen van Cairo naar het oude Berenice, waardoor de werkzaamheden der doorgraving belemmerd, zoo niet gestaakt worden zouden; en waardoor Engeland bij magte zou zijn, met Aden aan den éénen en Berenice aan den anderen kant, en het eiland Perim in 't midden, de Roode Zee te sluiten. Maar die spoorweg zal, zoo hij uitvoerbaar is, een enorm kapitaal vereischen.

„Intusschen zal een internationale commissie de opening der scheepvaart komen bijwonen, welke plaats zal hebben door een kanaal voor het vervoer van koopwaren in kleine vaartuigen, van Suez naar de Midd. zee. In 1868 moet het geheele kanaal voor de groote scheepvaart in gereedheid zijn. De Maatschappij heeft een overeenkomst gesloten met twee vermogende aannemers voor welke groote huizen zich borg hebben gesteld; er is bedongen dat de aannemers voor elke maand dat zij later gereed zijn 500,000 francs schadevergoeding zullen betalen, en dezelfde som als gratificatie zullen bekomen voor iedere maand vroeger, d. i. voor elke maand dat zij het geheel afgedane werk zullen leveren vroeger dan 1 Januarij 1869.

„Er is een spoorweg geopend van Brindisi in de golf van Trente aan den ingang der Jonische zee, die zonder interruptie doorgaat tot Suza (Piemont). Het traject van Brindisi tot Suza, aan den voet van den berg Cenis, geschiedt in 40 uren; de overtogt van Alexandrie naar Brindisi geschiedt in 48 uren. Hierdoor wordt de reis van Alexandrie naar Parijs drie dagen korter dan viâ Marseille. Er is sprank van, dat de P. & O. Company zich zal aansluiten aan Brindisi." (*B. H.*)

— Volgens telegrafische berigten van *Samarang, Soerabaija, Soerakarta* en *Poerworedjo* (*Bagelen*), allen gedagteekend 20 dezer, waren den vorigen dag op genoemde plaatsen hevige schokken van aardbeving waargenomen.

Op de drie laatstgenoemde plaatsen deed het natuurverschijnsel zich in den avond tussch 7 en $^{1}/_{2}$8 uur voor.

Te *Soerabaya* was de rigting der schokken horizontaal van het Oosten naar het Westen, en hield de aardbeving gedurende 10 minuten aan, terwijl de lucht betrokken was en in het zuiden zwaar werkte.

Een en ander ging vergezeld van bliksemstralen.

Te *Poerworedjo* nam men gedurende de aardbeving onderaardsche geluiden waar, die zich omstreeks ten drie ure en ten zeven ure van den anderen morgen, in minder hevige mate, herhaalden.

Te *Soerakarta* stonden gedurende de aardbeving de klokken stil.

Te *Samarang* was de rigting der schokken van het Noorden naar het Zuiden.

Van ongelukken werd niets vernomen. (*J. C.*)

**Soerabaija.** Omtrent de vreeselijke ziekte die in Rusland en Polen heerscht, en waarvan wij de uiterlijke kenteekenen vroeger reeds mededeelden, wordt nader uitgewed in de met deze mail ontvangene bladen. Daaruit blijkt dat zij niet overeenkomt met de bekende Siberische pest, maar een kwaadaardige koorts is, vergezeld van vlekken en pokken op de huid, die het eerst aanleiding gaven tot het vermoeden dat de vreeselijke pest zelf zich naar Europa had overgeplant.

De *Illustrirte Zeitung* deelt een rapport mede van de heeren Drexler en Winkler, die het vorige jaar van de pruissische regering de opdragt kregen, om op de plaats zelve de zoo genoemde Siberische pest waar te nemen. Uit dat rapport blijkt dat in het jaar 1864 in het geheel ongeveer 1000 menschen aan die ziekte leden, waarvan ⅓ stierf, voorts bezweken 60000 runderen en 100000 paarden en een onnoemlijk getal andere dieren aan deze ziekte. De besmetting deelt zich mede door inademing, behandeling van de zieke dieren, het transport der huiden enz.

Niet onwaarschijnlijk is het ook dat van 't vleesch dier 60000 runderen verzendingen plaats hadden en men aan het nuttigen daarvan, de vreeselijke epidemie heeft te danken. (*Oost Post.*)

# Landmail Berigten.

## Nederland.

Zondag 12 Maart, omstreeks 11 ure voormiddag, was de rivier voor Dordrecht bij de Noord het tooneel van een verschrikkelijk voorval. Schipper Moonen, varende van de Leur de stoomboot van Rotterdam op 's Hertogenbosch ziende aankomen, hield zich daarom zoo lang aan de boeiereep van zijn voor anker liggend schip vast, tot dat de stoomboot gepasseerd zou zijn. Ongelukkig schijnt, dit door den gezagvoerder van de stoomboot niet opgemerkt te zijn, althans de stoomboot is op of tegen het bootje gevaren, waardoor dit kantelde en de schipper met zijn knecht in het water geraakten. Nadat de Bossche stoomboot even gestopt had heeft zij hare reis vervolgd. Kort daarna passeerde de belgische stoomboot *de Stad Rotterdam*, en werden de drenkelingen door den gezagvoerder dier boot gered. Hij mogt de voldoening smaken, den schipper nog levend, hoewel in bewusteloozen toestand, uit het water te halen. De knecht werd intusschen door een passeerende melkschuit van Papendrecht gered; deze is thans welvarend, doch de schipper is ongelukkig reeds den 13 overleden. Tegen den gezagvoerder van de bosscher-toomboot is procesverbaal opgemaakt.

— De engelsche dagbladen maken gewag van een onzer voormalige landgenooten, mej. S. Oppenheim; zij was gedurende 10 jaar te Londen geplaatst als chef der *London district telegraphic company*, en sekretaris van het pensioenfonds voor telegrafisten. Voor eenige dagen heeft zij haar eervol ontslag uit die moeijelijke en gewigtige betrekking verzocht en verkregen. Bij haar aftreden werd haar een fraaije gouden broche en dito ketting ten geschenke aangeboden, met een zeer vleijend schrijven gepaard gaande.

— Uit eene goede bron wordt ons uit St. Petersburg gemeld:

„De bladen hebben goedgevonden om te overdrijven bij het melding maken der ziekte, die in sommige streken van het binnenland van Rusland zich heeft voorgedaan, zoo als trouwens steeds overdreven wordt, waar het Rusland geldt, ten einde zoodoende het publiek schrik aan te jagen. Deze ziekte, die geenszins een epidemisch karakter heeft en die in de jongste tijden van Siberië tot ons is gekomen en die men ten onregte bestempelt met den naam van „pest", gelijkt de kinderpokken of de typhus. Geen enkel verschijnsel doet zich voor, waardoor men deze ziekte zou kunnen verwarren met den pest, dien vreeselijken geessel van het Oosten. De ziekte neemt overigens zeer af, en het is dus zeer gebillijkt dat zij, die zich door de overdreven berigten hebben verontrust, op goede gronden worden gerust gesteld."

— Den 29sten Maart werd alhier de algemeene vergadering van deelhebbers in de Rotterdamsche bank gehouden, die onder voorzitterschap van den heer F. J. Plate ten ongeveer twee ure werd geopend. De aftredende heeren commissarissen J. C. Burlage en W. Hoijack werden met groote meerderheid van stemmen herkozen. Ook werd de commissie tot onderzoek van de balans over het loopende dienstjaar zamengesteld uit dezelfde heeren als daartoe voorleden jaar waren aangewezen. De secretaris las het rapport voor van commissarissen over 1864 hetwelk aan de tegenwoordig zijnde deelhebbers bij afloop der vergadering in druk werd rondgedeeld. Daaruit blijkt, dat de geheele omzet bedroeg *f* 82,310,446,92; de bruto winst *f* 215,392,85, en na aftrek der onkosten, afschrijvingen en verliezen, de netto winst *f* 98,214,04, waarvan *f* 90,000 voor uitdeeling bestemd zijn, makende *f* 4,50 per aandeel. Ten slotte kwam een voorstel van commissarissen en directie ter tafel betreffende de uitgifte van de tweede en derde serie van het kapitaal, ieder ten bedrage van vijf millioen gulden, te zamen of afzonderlijk. Na eenige discussie werden commissarissen en directie gemagtigd op een nader door hen te bepalen tijdstip tot die uitgifte over te gaan, met inachtneming van art. 7 van de statuten en tegen een koers van ten minste pari. Vóór het uiteengaan der vergadering betuigde de heer D. Bauduin, namens deelhebbers, dank aan heeren commissarissen voor de vele moeite die zij zich in het belang van de bank wel hebben willen getroosten, hetgeen door den voorzitter werd beantwoord.

— Den 4 April overleed te 's Gravenhage een man, wiens afsterven door velen zal worden betreurd, bekend en geëerd als hij was door allen, die onze taal en letteren liefhebben. De heer B. Ph. de Kanter, kommies aan het departement van financiën, bezweek in den ouderdom van ruim 60 jaren, aan de gevolgen eener kortstondige, doch hevige krankte. Wij gelooven geheel in den geest van den betreurden doode te handelen, wanneer wij hem, wiens bescheidenheid zijne talenten evenaarde, slechts in enkele woorden gedenken. Lag het in den aard zijner gedichten, die meerendeels tot de rijmlooze behoorden, dat zijne dichtgave minder opgang bij het groote publiek kon maken, toch heeft het den begaafden zanger bij het denkend gedeelte zijner lezers nimmer aan sympathie en waardering ontbroken. Menig gedicht toch van zijn hand vond groote bijval, terwijl hij ook door niet weinige proza-stukken zich als een uitstekend litterator deed kennen. Zijn dood zal alzoo in de wereld der letteren een diep leedgevoel opwekken, maar ook door zijne betrekkingen en vrienden zal hij met opregtheid beweend worden, daar hij zoowel door gaven van hart als van hoofd uitmuntte. Dat het ook aan dezen dichter was gegeven de eischen van het proza zijns ambtelijken levens met zeldzame getrouwheid te vervullen: zijn veeljarige loopbaan bij de afdeeling registratie en domeinen aan het departement van financiën levert er de welsprekendste bewijs van op. Het genie van den heer de Kanter zal dan ook in verschillende kringen nog lang worden gevoeld, en zijn naam zal blijven behooren onder die, welke ook nog door een volgend geslagt met onderscheiding zullen worden genoemd.

— Onder de behoeftige klassen in deze stad heerscht sedert eenigen tijd eene epidemie, die nog niet aan het afnemen is. De gasthuizen zijn te klein om al de lijders op te nemen, en in andere lokalen is de gelegenheid tot ziekenverpleging opengesteld; fabriekgebouwen en kazernen zijn in hospitalen herschapen. Het aantal zieken in den winter 1864—1865 is 8901 meer dan dat in den winter 1863—1864. Ofschoon van staats- en gemeentewege reeds duizenden en duizenden roebels zijn ten beste gegeven, om in de behoeften der arme zieken te voorzien, heeft men daarenboven een beroep op de partikuliere weldadigheid moeten doen.

— Naar aan de *Arnh. Ct.* verzekerd wordt, ligt een ontwerp van wet betreffende de cultuur aangelegenheden in Indie gereed en zou de minister aan het departement een paar weken geleden eene conferentie gehouden hebben met den raad van state, over de wijze van behandeling.

## Duitschland.

HAMBURG. Aan het verslag van den konsul-generaal der Nederlanden te Hamburg is het volgende ontleend:

„Nog is gewag te maken van eene door de *Schillers-Vereeniging* opgerigte *Fortbildungs-Anstalt für Angehen de Kaufleute*, welke ten doel heeft aan jonge klerken gelegenheid te geven zich bekend te maken met wetenschappen welke voor de algemeene beschaving noodig worden geacht. De voorlezingen geschieden gedurende de wintermaanden 's avonds 8 tot 10 ure, voor iedere afdeeling driemaal per week; zij worden druk bezocht. Het entreegeld bedraagt voor den geheelen winter Crt. M. 10 of omtrent *f* 7, en wordt op eenige kantoren door de patronen voor de leerlingen betaald.

„De handel van Nederland op Hamburg is niet zeer belangrijk. Amsterdam en Rotterdam, even als Hamburg, ontvangen direkten invoer en verkoopen dien naar het binnenland. Het spreekt van zelf, dat de door de Nederlandsche Handelmaatschappij te Amsterdam en Rotterdam geveilde voortbrengselen der Nederlandsche koloniën, welke de hoofdartikelen van den nederlandschen handel uitmaken, goedkooper door de nederlandsche dan door de hamburgsche tusschenhandelaren te verkrijgen zijn. Daarentegen kunnen de regtstreeks naar Hamburg gebragte produkten van Zuid-Amerika, West-Indië enz. geene winst geven op de markten van Nederland. Desniettegenstaande hebben eenige kommissiehuizen te Amsterdam en Rotterdam agenten te Hamburg, en ook hamburgsche huizen agenten in de nederlandsche koopsteden, om zoodra een artikel winst kan geven, van de gelegenheid gebruik te maken. Dit is echter in de voornaamste handelsartikelen, zooals koffij, suiker, katoen enz. om de bovengenoemde redenen zelden het geval. Om dezelfde redenen is de Hamburgsche handel ten opzigte van die voortbrengselen der nederlandsche kolonien, welke niet aan de konkurrentie met de produkten van andere landen onderworpen zijn, bijv. specerijen, grootendeels beperkt tot de konsumptie in Hamburg zelf en zijne omstreken. Alle andere konsumenten ontvangen deze goederen goedkooper regtstreeks van Nederland.

„Het voornaamste artikel van den Hamburgschen handel is koffij. Indien de aanvoeren zoowel als de transakties in dit artikel in 1864 minder waren dan in vorige jaren, zoo is dit vooral toe te schrijven aan den Deenschen oorlog, daar in het voorjaar vele naar de Elbe bestemde schepen met koffij in het Engelsche kanaal andere orders ontvingen, ten einde niet aan de voor de Elbe kruisende oorlogschepen in handen te vallen. Ook de onzekere toestand der Noord-Amerikaansche markten oefende eenigen invloed uit op Hamburg. Terwijl in de maand April onderscheidene ladingen koffij zeilende naar New-York werko ht werden, kwam later, na het einde van Junij, van daar met de in ieder stoomboot koffij naar Hamburg, te zamen omtrent 55,000 balen. Buitendien was er, hoofdzakelijk wel ten gevolge der onzekere politieke en financiële toestanden veel minder spekulatie dan in andere jaren."

„*Landverhuizing.* In 1864 werden van Hamburg naar transatlantische havens vervoerd 19,947 personen (waarvan 17,073 naar New-York) in 113 zeilschepen en 23 stoombooten.

| | |
|---|---|
| Van deze 19,947 personen waren: | |
| meer dan 10 jaren oud | 15,725 |
| kinderen beneden de 10 jaren | 3,204 |
| zuigelingen | 920 |
| niet opgegeven is de onderdom van | 98 |
| van het mannelijk geslacht | 11,491 |
| „ „ vrouwelijke „ | 8,358 |
| niet opgegeven is het geslacht van | 98 |
| — Behalve deze | 19,947 personen |

werden over Engeland naar transatlantische landen, grootendeels naar Noord-Amerika vervoerd:

| | |
|---|---|
| 3739 personen van het mannelijk geslacht, | |
| 1360 „ „ „ „ te zamen | 5,099 „ |

dus werden in het geheel vervoerd 25,046 personen, grootendeels Duitschers. Zij kwamen uit Pruissen, Mecklenburg, Hanover, Brunswijk, Wurtemburg, Baden, Saksen, Oostenrijk, Beijeren, enz. Ook waren daaronder Denen, Zweden, Noorwegers, Polen, Russen en Zwitsers. De meeste zijn boeren, en behalve deze zijn onder de Duitsche landverhuizers vele ambachtslieden. De meeste Duits be landverhuizers verlaten hun vaderland uit armoede, hopende in verre landen een beter bestaan te vinden.

## Frankrijk.

In de zitting van het Wetgevend Ligchaam van 30 Maart werd door den heer Jules Favre het woord gevoerd ter aanbeveling van het amendement op § 1 van het antwoordadres. Om het belangrijke der diskussie, alsook om de redenen te doen kennen waarom de spreker in het midden zijner rede van het woord afzag, komen wij nog eens op genoemde zitting terug. Het amendement op § 1 door de oppositie voorgesteld, luidde aldus: „De vrijheid is het eenige dat den geest der volken verheft, want zij alleen vormt mannen; zij alleen schenkt invloed buiten 's lands, harmonie en welvaart den lande. Zonder haar zijn zelfs de overwinningen onvruchtbaar, en is het bezit der hervormingen onzeker. Frankrijk behoeft in 1[illegible] 1789 er aan had geschonken, namelijk: eene vrije pers, verantwoordelijke ministers, bestuur der gem[illegible] door overheidspersonen van hare keuze. De volks[illegible] moet verwezenlijkt en onaantastbaar gesteld, en aan[illegible] tie het middel tot uitoefening harer vrijheid gegev[illegible] den. Het is eene dwaling den vooruitgang elders [illegible] de vrijheid, en de vrijheid elders dan in de [illegible] vrijheid te zoeken. Frankrijk is de eerste onder [illegible] natiën geweest; moet het, na het begrip van vrijhe[illegible] de wereld te hebben ingeprent, zich thans het ge[illegible] vrijheid getroosten?"

De heer Favre zeide, in zijne toelichting van dit [illegible] dement, dat de de politieke vrijheid het eerste [illegible] het hoogste goed der menschelijke maatschappij wa[illegible] voortvloeijende uit staatsregelingen, maar de bron [illegible] ze, een waarborg voor de persoonlijke en de burg[illegible] vrijheid en daarom te waarderen, doch bovenal o[illegible] zelve hoog te schatten. Hij beweerde verder dat [illegible] litieke vrijheid, zich uitdrukkende door wetten, me[illegible] in Frankrijk heerschend was geworden en er het a[illegible] vorstengezag voor altijd had gebannen; dat er sedert [illegible] een kontrakt tusschen vorst en volk, eene tweezijdi[illegible] bindtenis, had bestaan; dat de betrekking tusschen [illegible] tegenwoordigen souverein en de natie insgelijks de[illegible] eener tweezijdige verbindtenis had, maar dat deze [illegible] slechts van ééne zijde, namelijk door de natie, vol[illegible] werd nageleefd; waarom hij de eerlijke en volledi[illegible] voering van dat grondverdrag verlangde of, gelijk [illegible] de, zich met een regtsterm te willen uitdrukken, [illegible] *reede*. Tot staving zijner bewering herinnerde sp[illegible] de tegenwoordige keizer het gouvernement van [illegible] Lodewijk Filips in der tijd als eene reaktionnaire r[illegible] had bestreden en in den naam der vrijheid had tr[illegible] omver te werpen; dat hij vervolgens zeer uitdruk[illegible] ook bij eede, den republikeinschen regeeringsvorm [illegible] digd, getrouwheid daaraan beloofd en onderwerpi[illegible] de volkssouvereiniteit gepredikt had. Tevens las h[illegible] zinsneden uit brieven, geschriften, proklamatiën va[illegible] tegenwoordigen keizer voor, ook de verklaring wa[illegible] hij in September 1848 in de nationale vergadering [illegible] en beloofde te zullen medewerken „tot bevestigin[illegible] republick en tot ontwikkeling der demokratische ins[illegible] gen."

Hier werd de spreker door eenige leden in de re[illegible] vallen met de aanmerking, dat hij zich tot het onde[illegible] der diskussie, namelijk het amendement, behoorde [illegible] palen. De heer Favre zeide niets te hebben aangev[illegible] wat niet tot toelichting van dat onderwerp strekte[illegible] begon eene door den keizer bij zijne optreding als [illegible] dent der republiek afgelegde verklaring voor te leze[illegible]

Hij werd op nieuw in de rede gevallen en aange[illegible] om over zijn amendement te spreken. Toen zeid[illegible] voorzitter: „Toen de geachte spreker, de heer Fav[illegible] beginselen van 1789 inriep, had hij volkomen gelijk[illegible] die beginselen zijn de uitdrukking van den wil des [illegible] gewest. Doch terwijl hij de geschiedenis der laatste[illegible] ren herinnert, zal ik hem doen opmerken dat het [illegible] zijn zegel insgelijks aan die geschiedenis heeft ge[illegible] en wel met 7,500,000 stemmen. Er behoort dus [illegible] rede van den geachten spreker niets te zijn, dat het[illegible] kunnen doen voorkomen als of er strijd tusschen [illegible] gemeende verklaringen en de door den wil der natie[illegible] krachtigde gebeurtenissen bestond. Buitendien verzo[illegible] den geachten spreker, in zijne rede alles te verm[illegible] wat verbittering zou wekken en voor de regtmatige [illegible] gevoeligheid van deze vergaderingen van ons land [illegible] send zou zijn, en zich te bepalen tot hetgeen voor he[illegible] bevelen van het amendement noodig is.

— Prins Napoleon was 20 Maart niet verschene[illegible] de aanbieding van het adres van den Senaat aa[illegible] Keizer. Zijne afwezigheid tracht men te verklaren[illegible] eene nieuwe botsing tusschen den Keizer en zijn [illegible] Dezer dagen namelijk présideerde de prins eene b[illegible] komst van den bijzonderen raad, waarbij ook de [illegible] schalk Niel was verschenen die bij die gelegenheid[illegible] H. Stoel in bescherming nam. „Gij schijnt te verg[illegible] zeide de prins," dat gij alles, wat gij zijt, den Kei[illegible] danken hebt." De maarschalk antwoordde: „Alle[illegible] ik ben heb ik mijnen degen te danken;" waarop de [illegible] zitter hernam: „uw degen kan niet beletten dat g[illegible] uw Paus verloren zijt." Deze laatste woorden werden [illegible] enboven in zekere vrij platte uitdrukkingen uitge[illegible] ken en kwamen den Keizer ter oore, die zoowel aa[illegible] prins als aan den maarschalk zijn misnoegen ove[illegible] geneurde te kennen gaf.

### Aangekomen en vertrokken Person[illegible]

AANGEKOMEN.

H. van Weerden.

VERTROKKEN.

R. H. E. Gephardt, F. H. Pelgrim, W. D. M. L. Stegerboek.



## Korrespondentie.

Het artikel over het leven in het land G. in de Res. S. is [illegible] gen.

— De bijdrage *Familie-regering op Celebes* ontvangen.

— „Eenige inwoners" geven wij, bij nader inzien, ter overweging, [illegible] als het hun zoo zijn, een aanbeveling van de broodbakkerij van den [illegible] als advertentie te plaatsen.

— Van elk onzeetekend artikel in dit Blad voorkomende, hetwelk [illegible] bloote nieuwstijding of aankondiging bevat, is de schrijver voor [illegible] DE REDAKT[illegible]


*Gedrukt en uitgegeven bij de Groot, Kolff & Co., Samara[illegible]*